

Fiskeripolitikkens konsekvenser for kysten

Publisert i Nordlys 9.9.2016

Av Torbjørn Trondsen, professor Norges fiskerihøgskole UiT Norges Arktiske Universitet og styremedlem Kystens Tankesmie AS

Helga Pedersen (AP) ble kjent for å ville ha «lys i husan» på kysten da hun ble fiskeriminister i 2005. Realiteten ble en annen. Hun videreførte tidligere fiskeriminister Svein Ludvigsens (H) strukturpolitikk som gjorde fiskekvoter tilhørende fellesskapet til en omsettelig vare som bankene kunne ta pant i ved oppkjøp ble i stor grad videreført.

Flere kvoter ble konsentrert på færre og større fartøyer som i økende grad fryser og foredler fisken om bord på bekostning av råstofftilgangen til fiskeindustrien og arbeidsplassene i Nord-Norge.

Mange tråler redere slapp også unna det tidligere kravet om at tildeling av kvoter var betinget av at fisken skulle foredles i bestemte kommuner. Svein Ludvigsen gav rederne i 2003 frihet til å selge fangstene hvor de ville ved å sende «tilbud» til kjøpere som ofte var helt uakseptable, etter at ordet «leveringsplikt» ble omdefinert til «tilbudsplikt» i regelverket. Denne politikken er videreført og forsterket av de etterfølgende fiskeriministrene Lisbeth Berg Hansen (AP) og Elisabeth Aspaker (H), som også har gjort selve handelen med kvoter enklere uten bindinger til fartøy.

Til avisene Nordlys og Fri Fagbevegelse i 2007 begrunnet Helga Pedersen politikken med at «vi skal balansere mellom hensynet til lønnsomheten i flåten og en variert flåte og aktivitet langs kysten». Hun avfeide også min påstand om at omsettelige kvoter i kystfisket ville føre til en nedgang på 300 fiskebåter og 600 arbeidsplasser på kysten. Hennes poeng var at kvotehandel var frivillig.

De økonomiske konsekvensene av denne politikken kan vi nå lese av Fiskeridirektoratets offisielle statistikk som i tidsperioden 2007-2014 viser følgende:

Kystfiskeflåten

Overskudd før skatt er redusert med hele 60%. Lønnsutbetalingene til fiskerne er øket kun med 25 prosent mot 31 prosent i næringslivet for øvrig. Samlet er verdiskapingen (lønn og kapitalavkastning) redusert fra 57 til 48 prosent av fiskens salgsverdi. Denne utviklingen har skjedd på tross av at fangstverdien økte med 50 prosent som følge økede torskekvoter. Årsaken lavere verdiskaping er økede kostnader på hele 2 milliarder kroner til kjøp av kvoterrettigheter som tidligere var gratis.

Vinnerne er de rederne som har solgt sine fiskerettigheter og bankene som har øket utlån til kvotekjøp.

Havfiskeflåten

Vinnerne er i stor grad investorer og rederne og de gjenværende fiskerne. Røkkes Aker innkasserte alene tidligere i år 1,6 milliarder kroner på salg av sine kvoterrettigheter i

trålerflåten. Mannskapet som har vært så heldig å få beholde sine arbeidsplasser har også øket inntektene med om lag 80 prosent. Gevinstene ble i stor grad opparbeidet ved at rederne fikk samlet alle sine kvoter i rederiet på færre fartøyer.

Den bokførte økningen av kostnadene til kvotekjøp er derfor bare halvparten av det tilsvarende i kystflåten som måtte kjøpe ut andre redere. Driftsinntekter og overskudd til eierne i torskefisket ble fordoblet som følge av investeringer i større fartøyer med foredling om bord. Dette er imidlertid skjedd på bekostning av råstoffgrunnlag og verdiskapingen i fiskeindustrien på land. For eksempel viste regnskapstallene at Røkke sitt trålerselskap Havfisk fikk et samlet overskudd på 366 millioner kroner i 2014 og 2015, etter at de leveringspliktige kvotene i stor grad ble foredlet på havet for direkte eksport. Frossenfisken fra Røkkes trålere passet dårlig for foredling på hans landanlegg i Norway Seafood som derved tapte 109 millioner kroner i samme periode.

Konsekvensene for samfunnet?

Jeg var noe optimistisk da jeg i 2007 spådde at strukturpolitikken ville føre til 300 færre fartøyer. Fiskeridirektoratets statistikk viser at nedgangen ble på 430 fartøyer i Nord Norge og 510 på landsbasis. Dette tilsvarer at nærmere hver fjerde kystfiskebåt med kvoter er forsvunnet i Nord Norge. Det eneste lyspunktet er en viss økning i flåten av mindre sjarker i Øst-Finnmark som fikk krabbekvoter av Helga Pedersen. Denne utviklingen skjedde på tross av at verdien av de totale fangstene i Norge har øket med nærmere 5 milliarder kroner (+40 prosent) siden 2007 som en følge av en vellykket ressurspolitikk og en gunstig markedssituasjon. Verdiøkningen av torskelandingene som danner ryggraden i kystfiskernes økonomi var hele 55 prosent.

Innføring av omsettelige kvoter har bidratt sterkt til at antall arbeidsplasser i fisket er redusert med en femtedel i perioden 2007-2015, til sammen nærmere 1500 i Nord-Norge og 3000 på landsbasis. Taperne er særlig de mange kystbygder hvor fiskerettighetene er solgt ut. Vinnerne er særlig de rederne som har solgt kvoterettigheter og steder med kapitalsterke redere og banker med styrke til å kjøpe opp fiskerettigheter. Forvaltningen av fiskeressursene har derfor ikke ført til mer «lys i husan», men snarere tvert imot til omfordeling av eierskapskontrollen over fellesskapet ressurser fra de mange til stadig færre med makt over egen kapital og kreditt.